

# Добре замасковані чесноти

ІРИНА МАКСИМЕНКО

28 ЛИПНЯ 2021

Гріх чи ні? Таке запитання виникає в багатьох ситуаціях, навіть якщо йдеться про головні гріхи: гордість, жадібність, нечистоту душі і тіла, заздрість, зажерливість і пияцтво, гнів, лінощі. Із сумнівами тут пов'язані способи комунікації, сприйняття, а також розуміння ситуації, обмежене з якихось причин. І починається словесна гра – часом дивна, часом абсурдна, часом жорстока. Виграє в ній той, хто дослухається як до сумління, так і до критичного мислення, яке теж допомагає усвідомлювати реальний стан речей.



Якось колишня колега розповіла, як виходила з магазину, де, крім усього іншого, продавали пиво на розлив, із великою пляшкою яблучного соку (його там також продавали на розлив). Пляшка була пластикова, прозора, півторалітрова. Сік як сік, колір природний. Дорогою колезі зустрілася трохи знайома людина, яка емоційно з кимось розмовляла, — і, щойно вони розминулися, пролунало: «Уявляєш... (і короткий опис ситуації). А пияцтво, між іншим, один із головних гріхів!» У «пиячки» від здивування не знайшлося слів, аж доки не спало на думку, що це її добовий запас соку переплутали з пивом.

Поки колега з сумною усмішкою розповідала цю історію, у мене з пам'яті виринали інші моменти, коли, спостерігаючи за життям, можна було хіба дивуватися, як слова можуть животворити і вбивати, воскрешати й буквально влаштовувати земне пекло. Залежить тільки від того, як людина, котра їх вимовляє, розуміє ситуацію та чи бачить окрім власної перспективи ще хоч щось. Спогади склались у слова, а слова — в історії.

## Пихата Настя

— Вибачте, будь ласка, я за таке не візьмуся...

— Що, дуже горда вже стала?

— Та ніби ні... Але справді не можу допомогти.

— То чим ти таким важливим зайнята? Добру справу зробити завжди має бути час!

— Я не вважаю її доброю, щиро кажучи.

— Не вважає вона, людоньки! А я не питала, що ти вважаєш! Доки навіть не у своїй хаті живеш, повагу треба мати, а ти пихата така, жаж!

Залишалось хіба піти геть. Подальша дискусія зі свекрухою очевидно не мала сенсу — зрештою, як і будь-коли раніше. Настя вже втомилася вислуховувати про свою гордість, непоступливість, неповагу до старших. І про те, що «ще ж і до церкви он їздить хтозна-куди, ти диви». Причини докорів змінювалися, а от суть — ні. Свекруха знала краще, кому і як вони сьогодні мають допомогти. От, наприклад, її двоюрідній сестрі, якій терміново закортіло

встановити на городі якусь чудернацьку систему поливу. А син тої жінки відверто пручався, бо розумів, що ідея матері вкрай непрактична, щоб не сказати гірше.

— Ходи, зробимо їй той полив! Ти ж на архітектора вчилася, вчена, второпаєш. Хай отакий син бачить, як чужі люди матері допомагають. Бо він — ні!

Почувши це, Настя вкотре знітилася. Позиція чоловіка була їй цілком зрозумілою. А його мати була однією з тих жінок у селі, через яку вона воліла зробити гак, аби тільки не йти центральними вулицями, не відчувати на собі прискіпливого погляду та не чути штучно-услесливих вітань... Зрештою, певною мірою через все це вона з сином і до церкви в неділю їздила «хтозна-куди», тобто до сусіднього містечка, де колись жила. Немов виправдовуючись, що там у сина багато друзів.

Коли Настя десять років тому виходила заміж за Вадима, він одразу сказав: «У мене жити не будемо за жодних обставин». Розповів, як прикро змінило його матір раптове й раннє вдівство і як вона тікала від свого болю за алгоритмом «господарство—робота—церква—турботи». Тікала від того, що надійної спини чоловіка вже немає, немає за ким сховатися. І треба докласти зусиль, аби будувати власне життя — але хто і коли вчив тоді такого звичайну просту жінку?

А потім Вадим загинув. Від думки про це досі перехоплювало подих. Ідея переїхати в село здавалася в той момент рятівною: і свекруха, яка тоді буквально почорніла з горя (єдина дитина!), не буде сама, і вони з сином зможуть залишити дім, де кожен куточок нагадував про справжнього господаря, яким так добре вмів бути її Вадим. А в селі буде спокійно та безпечно, і ніхто зі знайомих її не жалітиме. Тоді ці аргументи здавалися вкрай переконливими.

Сьогодні ж її син, учорашній малюк-смішнюк, як називав його Вадим, коли вони разом бавилися в «Суперсімейку», надившись мультиків, стояв перед нею, стиснувши руки, і дивився в очі — нетерпляче і з викликом.

— Мам, я побачив у тебе в пошті лист... Тебе знову запрошують у місто на роботу. Мам, погоджуйся, будь ласка. Ти ж любиш свою архітектуру! Цього разу нарешті погоджуйся. Бо вже не смішно! Пам'ятаєш, тато казав, що немає чого шкодувати бабцю, вона ще не немічна. Так от, вона зовсім не немічна, мам. Я все чую, що вона говорить, доки тебе вдома немає. А там місце в хорошій школі є, де мій друг вчиться, вони з батьками теж переїхали. Я сам дзвонив, і сказали, що є, можеш перевірити.

Настя здивовано дивилася на сина. Коли і як вона забула, що її гідність має бути вища за

чорну діру, у яку тягне свекруха, чий біль уже скидається на якесь чорне ненаситне чудовисько? Коли і як їхній з Вадимом син виріс настільки, щоб це знати й уміти пояснити так чітко, що боляче слухати? Запитань явно було більше за відповіді, та й думати над ними їй доведеться ще не раз. Але зараз треба було сідати й відповідати на лист, що прийшов у відповідь на хто зна коли розміщене резюме. І вирішувати, яким далі буде їхнє життя. Здається, час діяти.

## Лінтюх

— Миколо, вставай.

— Уууу... Шо?

— Вставай, Миколо, наш уже в центрі чекають. Ре-а-бі-лі-ту-ва-ти тебе, сказали, можуть!

Голова боліла. Боліла сильно. Мабуть, таки палена була горілка, якою аж занадто щедро розрахувався з ним господар хати, де Микола вчора прибирав на дворі сніг. А це що, Софія, колишня жінка? Тут, у їхній нічліжці? Що за диво?

— Пива...

— Ось, маєш своє пиво. Інакше ж все одно не встанеш.

Пиво мало якийсь дивний смак.

— Палене? Палене пиво?! Нащо?

— Та добре воно. Ну, безалкогольне, то нехай, нам же йти треба...

Від здивування Микола якось раптово дійшов до себе.

— А ти чого?

Чого, чого... І що йому тепер казати? Що цієї зими в їхньому місті замерзло вже десять бездомних людей, і що вона чудово розуміє, хто може бути одинадцятим? Що в жінці, про яку останньою писали, що замерзла, Софія випадково впізнала ту нещасну, яка вже майже рік

тинялася за її Миколою?

— Нічого. Ти ж сам лишився, правда? То яка різниця, давай спробуємо ту реабілітацію. Раптом допоможе? Я не хочу, щоби ти отак взяв і помер якоїсь ночі. Не хочу.

Щось було в її голосі, від чого Микола почав терти руками очі. Софія аж здивувалася: що, він іще здатний плакати?

— Ну що ти... Дивись, у тебе вже нікого тут немає. І я вже сама.

— Сама?

— Так. Розійшлися.

І знову пауза, у яку вмістилося майже два роки. Коли Софія усвідомила, що вони з чоловіком стали чужими, уже знала, хто її втішить. Тому й не гаяла часу — вічно мовчазний і якийсь неконкретний Микола виглядав зовсім «ніяк» порівняно з ніжним і дбайливим колегою з роботи, котрий ані дня не шкодував компліментів. Квартира була її, ще до шлюбу після смерті мами дісталася, дітей вони з Миколою не мали. Тож чого гаяти час? Чоловікові сказала прямо, щоб ішов, бо їй набридло, що від нього ні слова не чути. А вона, казав серйозний пан у них на корпоративному тренінгу, передусім має право на увагу! І Софія не слухала вже нікого, хоча кілька знайомих і колег зауважили, що в її нового кавалера кілька дітей від різних шлюбів, аліментів він не платить, тому і змінив місце і фах, готовий навіть отримувати менше, аби не працювати офіційно (на жаль, їхнє керівництво цим не заморочувалося). Дарма не слухала, факт. Закінчилися гроші — закінчився й кавалер, ще й скориставшись її робочими зв'язками, щоб отримати підвищення, і поплив далі в бурхливе кар'єрне море.

— Миколо, давай. Я все оплачу, тільки спробуй, добре?

— І що, Софіє, ми потім... Зійдемося?

— Не знаю. Ти сам любиш казати, будемо «вирішувати проблеми мірою їхнього надходження».

Щиро кажучи, він якраз і випив учора ту палену горілку, щоб уже не прокинутися. Два роки пияцтва (відколи жінка виставила з хати) і нерозуміння, як жити далі, втомили. Орендодавці обманули, а потім житла вже не знайшов. З роботи звільнили швидко, побачивши, що коїться. Друзів не було, грошей уже теж. І почалося бездомне життя. А тепер ще й дивакувата Надя, яка з'явилася нізвідки та навіть трохи дратувала його, взяла й померла.

Насправді у них із Надькою майже нічого не було — просто триматися разом трохи легше, не так самотньо. Та й Микола аж так і не пив, якщо розібратися. Але швидко помітив, що на голодний шлунок алкоголь «вирубує», стає якось легко і просто на багато годин вперед, замовкають усвідомлення безвиході та зболена пам'ять. Зрештою, господарі, які наймали його на різні дрібні роботи — сніг, листя, бур'ян заважали всім — нічим, окрім поганенького алкоголю, навіть не розраховувалися. Мабуть, думали, що той лінтюх (інакше чого б він опинився на вулиці?) усе одно спився, то чого ще треба. А він і не сперечався.

— Миколо, підемо?

— А вода є в тебе? Просто вода...

Софія здивовано дивилася на чоловіка. Мабуть, той, хто звечора напився, зранку мучиться спрагою — вона таке раніше чула. Жінка зовсім не сприймала алкоголь і, як думала, не могла зрозуміти всіх тонкощів ситуації. У реабілітаційному центрі тільки чула, що п'яного зранку без пива можна й не підняти. Не від лікарів, звісно: так говорили між собою родичі іншого чоловіка, якого привезли туди, коли вона приходила консультуватися, що можна зробити.

— Знаєш, Софіє, бювет наш старий вже три дні як закрили. Казали, вода там погана стала. А так хочеться просто напиться чистої води.

## Тобі що, шкода?

«Гнів означає, що ситуацію ще можна змінити». Ніка читала цю фразу вже вкотре й намагалася зрозуміти, що має на увазі автор статті. Тобто якщо вона гнівається через щось, то і через небайдужість теж? Хіба так може бути?

На новій роботі було складно. Коли вона запитала, хто взяв із холодильника її обід, сміявся ледь не весь відділ: «Тобі що, шкода?» А потім із чуток Ніка дізналася, що тепер її вважають жадібною, бо «там якась новенька зовсім зажирається, ні з ким не ділиться».

А коли відмовилася від другого «корпоративу» поспіль (які в них проводили ледь не щомісяця в рамках програми командотворення за складною схемою «навчання + вечір відпочинку»), то незабаром вже ніхто й не приховував думки, що Ніка заздрісна: усі йдуть, а вона ні; отже, новенька просто мусить заздрити, що в неї немає змоги лишитися на другу, менш офіційну частину дійства, де, як казали, «починається найцікавіше».

Для тих, хто не був на корпоративі, надавали різні матеріали для особистого та професійного розвитку. Там вона й вичитала ту фразу про гнів. І нічого не зрозуміла. Гнів — це завжди було дуже погано. Про що тут ідеться? Змінити. А може, справді?

На цю роботу Ніка прийшла не за фахом, сама це знає. Та й не любить вона офісної праці. Але за її спеціальністю прозорих і зрозумілих вакансій просто не було, а бабуся все ніяк не могла второпати, як же її люба онучка житиме без стажу. Тут же — офіс, усе офіційно, трудова, соцпакет і недалеко від дому, то можна бігати на обід, щоби знати, що там усе гаразд...

— Бу, у мене питання. Серйозне. Якщо я точно пообіцяю, що ти будеш жити іще довго, позичиш свої гроші «на смерть»? Я так більше не можу. Хочу курси й іншу роботу. Бо тут у мене один гнів. Це ж ти вчила, що гніватися — то один із головних гріхів? Нехай. Але тоді час щось міняти, правда? І ще ти вчила ніколи не лишатися там, де погано, пам'ятаєш?

Того вечора бабуся й онука довго говорили. Згадували, як багато років тому вчителька змушувала Ніку 100 разів написати фразу «Я пишу як курка лапою», а дівчинка взяла і 200 разів написала: «Ніку ніхто не буде ображати». Як викладач в університеті спочатку туманно натякав на хабар, а потім настирливо запрошував до себе «на консультацію» після пар, коли вже нікого не буде. А хлопці з їхньої групи, коли почули подібне від кількох дівчат, підклали тому викладачу в навчальні матеріали пару випусків журналу «Playboy», що потім упали прямо під ноги завідувачки кафедри, яку гостинно запросили на пару самі ж студенти. Хоча, коли емоції втишилися, вони все чесно розповіли. Так, за спеціальністю Ніки дещо змінилося, відколи вона закінчувала навчання. Але курси підвищення кваліфікації та стажування все зможуть виправити.

— Бу, я ж училася майже шість років, старалася. І спеціальність хороша. Шкода, якщо все дарма було.

— Слушно кажеш. Звільняйся, якщо хочеш, схоже, досить уже.

— А як ми?

Бабуся дивилася на Ніку з усмішкою.

— Нормально все буде. Я от подумала, що помирати ще справді не збираюся. У нас он у будинку культури тепер танці будуть для таких підстаркуватих охочих, знаєш? Оголошення у під'їзді висить про «Танці 60+». Двічі на тиждень танцюватиму тепер! І тобі на свіжу голову буде стимул швидше нову роботу знайти. Я колись теж так пішла з першої роботи, бо сумління

не дозволяло лишитися. А на новому місці на першій зміні зустріла, як згодом виявилось, твого діда. Так що, як кажуть, ніколи не знаєш, де знайдеш, де втрапиш.

— Діда, так... Шкода, що я його так і не знала. Але яка ти в мене підстаркувата, бу? Навіть танцювати збираєшся!

— Не знала вона діда. Тобі й знати його не треба було — змалечку така сама вперта і справедлива, як він був, Царство йому Небесне. Нікусю, не переживай, викрутимось, дамо раду. Іди вже спати, бунтарко!

---

Текст створено за підтримки проєкту Оксфордського університету «Нові горизонти науки й релігії у Східній Європі», профінансованого фондом Джона Темплтона (The John Templeton Foundation). Думки, висловлені в тексті, належать авторові й не обов'язково збігаються з поглядами фонду.

The creation of this text was supported by the University of Oxford project 'New Horizons for Science and Religion in Central and Eastern Europe' funded by the John Templeton Foundation. The opinions expressed in the publication are those of the author(s) and do not necessarily reflect the view of the John Templeton Foundation.